

N:o 26.

Ank. till Riksd. kansli den 4 april 1891, kl. 12 midd.

Lagutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om utarbetande af lagförslag till tryggande af arrendatorers rätt gent emot jordegare.

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till lagutskottet hänvisad motion, n:o 113, anför herr *P. Truedsson*, med hvilken herr *Anders Nilsson* instämt:

»Det torde icke vara underligt, att man med bekymmer tänker på vårt lands framtid, då man ser, huru emigrationen till främmande länder arligen beröfvar vårt folk tusental af dess till mesta delen arbetsföra och dugande medborgare. Statistiken visar, att under det senaste fjerdedels århundradet mer än en half million menniskor utvandrat från vårt land. Företrädesvis eller nästan uteslutande är det landtbefolkningen, som drabbas af denna förlust; städernas folkmängd har deremot under de senaste 25 åren vuxit från omkring 500,000 till omkring 900,000 personer, beroende på den starka inflyttning från landet, som till dem egt rum.

Hufvudorsaken till denna oroväckande utflyttning från landsbygden så väl till främmande land som till städerna torde utan tvifvel vara att söka i ekonomiska och sociala missförhållanden. Och bland dessa intager säkerligen svårigheten för den obemedlade att arbeta sig upp till en själfständig ställning såsom jordbrukare ett af de främsta rummen. Jordbruksarbetarnes ställning är hos oss liksom annorstädes i Europa allt annat än god. En icke ringa procent af dessa arbetare blir därför ock utan eget förvållande nödgad att på äldre dagar falla fattigvården till last. Och likväl hafva vi uti torpsystemet en institution, som, rätt utvecklad och reglerad af en ändamålsenlig lagstiftning, borde kunna förskaffa landsbyg-

Bih. till Riksd. Prot. 1891. 7 Saml. 14 Häft. (N:o 26.)

dernas så vanlottade arbetarebefolkning en jämförelsevis god och bergad samhällsställning.

Det nuvarande torpsystemet har emellertid bland annat det väsentliga felet, att det icke lemnar torparen eller arrendatorn tillräcklig säkerhet och trygghet för att han sjelf och hans barn skola få njuta frukten af det arbete och kostnad, han nedlägger på den arrenderade jordens odling och förbättring. Äfven om öfver hufvud något skrifvet kontrakt finnes upprättadt emellan jordegaren och hans torpare eller arrendator, hvilket icke alltid är fallet, så innehåller ett sådant kontrakt vanligen en eller annan bestämmelse, hvarigenom torparen kan afskedas och då på sin höjd få åtnjuta laga fardag. Äfven om han genom nyodling eller andra förbättringar väsentligt ökat egendomens värde, har han ingen laglig rätt att derför åtnjuta någon ersättning, utan enda följderna af dylika på egendomen nedlagda förbättringar blir den, att en ny torpare eller arrendator får utgöra flera dagsverken eller betala högre arrende. Att under dylika förhållanden utsigtarna för jordbruksarbetarne att här i landet erhålla en nödtorftig bergning icke äro tillräckligt ljusa för att kunna hindra flertalet af yngre landtarbetare från utvandring, om de dertill kunna anskaffa nödiga medel, är ju icke att undra på.

Men vårt land har icke råd att mista så många kraftiga armar.

Sverige lider icke af verklig öfverbefolkning, allra minst landsbygden. Med den utveckling, jordbruket i vårt land redan hunnit och ytterligare skulle kunna uppnå, skulle detsamma kunna gifva näring åt en betydligt talrikare landtbefolkning än den nuvarande. Första villkoret härför är emellertid en kraftig och tidsenlig utveckling af det mindre jordbruket. Och då af brist på nödvändigt kapital alla icke kunna blifva jordegare, vore det önskvärdt, att tillfälle till arrenden af smärre jordlotter *under betryggade vilkor* bereddades det uppväxande släktet i våra arbetarehem på landet.

Ett af de första stegen i riktningen mot detta behjertansvärda mål vore enligt min mening införandet af en tidsenlig och för arrendators rätt betryggande *arrendelag*. Det kan emellertid icke vara min uppgift att i detalj angifva, huru en sådan lag skulle vara beskaffad, hvilket ju icke kunde ske annat än efter en djupgående undersökning af jordbruksförhållandena, en undersökning, som en enskild riksdagsman icke kan vara i tillfälle att verkställa. Hufvudsyftet med den föreslagna lagstiftningen har jag dock med det sagda sökt angifva, nemligen uppmuntrandet af det smärre jordbruket och framför allt betryggandet af arrendatorns och torpa-

rens rätt gent emot jordegarens; särskildt betryggandet af deras rätt till ersättning för på jorden nedlagda förbättringar, så att de sjelfva få njuta frukterna af sitt arbete.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, vågar jag vördsamt hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till en arrendelag i syfte att uppmuntra det mindre jordbruket och betrygga arrendatorernas rätt gent emot jordegaren, särskildt deras rätt till ersättning för på jorden nedlagda förbättringar.»

Förslag om ändrade bestämmelser angående jordegares och arrendatorers ömsesidiga rättsförhållanden — i syfte att åt dessa bereda en mera fast grundval än föreskrifterna i ämnet i 1734 års lag lemnade, hafva förut varit inom Riksdagen väckta. Så förelågo vid 1867 och 1869 årens riksdagar flere dylika framställningar, hvilka väsentligen åsyftade, att arrendeaftalet, i likhet med andra aftal rörande fast egendom, för sin giltighet skulle förutsätta affattning i skriftlig form, att tiden för arrendeaftalets bestånd blefve i hvarje särskildt fall bestämd, i sammanhang hvarmed uppsägningsskyldigheten skulle bortfalla, att samtliga arrendevilkoren för att ega giltighet borde inflyta i arrendekontraktet, samt att trygghet bereddes så väl jordegaren i hans rätt till de af honom lemnade jordbruksinventarier som arrendatorn i åtnjutandet af hans nyttjanderätt. Åtskilliga af dessa framställningar vunno visserligen lagstiftarens bifall, i hvilket afseende må erinras om de båda förordningarne den 22 oktober 1867 angående ändring af 16 kap. 5 och 13 §§ jordabalken och angående tillägg till 17 kap. 6 § handelsbalken i fråga om jordegares förmånsrätt till arrendators lösegendom, men de flesta afslogos såsom ledande till olämpliga inskränknings i den fria aftalsrätten.

Den nu föreliggande motionen åsyftar en utveckling af vårt torpsystem såsom ett godt medel att förbättra jordbruksarbetarnes ställning, i hvilket afseende särskildt framhålles såsom ett önskningsmål, att arrendator måtte genom en uttrycklig lagbestämmelse tillförsäkras ersättning för de under arrendetiden å jorden verkställda förbättringar.

Utskottet vill ingalunda förneka, att en ändamålsenlig utveckling af torpsystemet kan lända till förbättring af jordbruksarbetarnes ställning, men håller före, att en sådan utveckling bäst främjas derigenom, att veder-

börande så mycket som möjligt lemnas frihet att sjelfve öfverenskomma om de bestämmelser, som i hvarje särskildt fall kunna finnas lämpliga. Det är emellertid uppenbart, att lagstiftaren måste i åtskilliga hänseenden reglera de förhållanden, som uppkomma genom upplåtelse af nyttjanderätt till jord och att lagstadganden härom äro erforderliga särskildt för de fall, då fullständigt aftal saknas. Men motionären har icke ens antydtt i hvilka delar vår nu gällande lagstiftning i detta ämne borde förbättras vidare än att han uttalat sig för betryggande af arrendators rätt till ersättning för förbättringar å jorden. Ett lagstadgande, hvarigenom oberoende af vexlande förhållanden arrendator tillerkändes ovilkorlig rätt till sådan ersättning, skulle dock antagligen verka till stor varsambet och återhållsamhet från jordegares sida i fråga om upplåtande af jord till nyttjande och sålunda må hända snarare minska än öka utsigterna för jordbruksarbetarne att förvärfva sådan nyttjanderätt.

I följd af den tänjbarhet, som utmärker begreppet förbättringar, torde dessutom en bestämmelse uti ifrågavarande riktning mången gång blifva ett frö till misshälligheter emellan dem, hvilkas intressen, om de rätt förstås, med hvarandra sammanfalla.

Slutligen må erinras, att, i den mån med stigande bildning omtänksamhet och förutseende i allt högre grad göra sig gällande vid upprättandet af nyttjanderättskontrakt, dessa i allmänhet torde erhålla en tillräckligt uttömmande affattning och på samma gång bereda så väl jordegaren som arrendatorn den trygghet i deras inbördes ställning, som utgör en viktig förutsättning för ett förtroendefullt och för jordbruket gagneligt samarbete.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,
att motionen icke må till någon Riksdagens åtgärd
föranleda.

Stockholm den 4 april 1891.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.